

بررسی تطبیقی داستان ولادت عیسی و مریم

فاطمه ناموری راد
ک(شناسی ارشد علوم قرآن
و حدیث، واحد علوم و تحقیقات

چکیده

موضوع مقاله حاضر بررسی تطبیقی داستان ولادت حضرت عیسی (ع) و نیز داستان های مربوط به مریم (س) و زکریا و یحیی در قرآن و عهد جدید است. جایگاه والایی که قرآن برای عیسی (ع) و نیز امتیازات خاصی که برای وی قائل می باشد در سه سوره آل عمران، مائده و مریم (س) بیان گردیده است. هر چند بنا بر ظاهر، اسلام به عنوان یک دین ابراهیمی به یهودیت نزدیک تر است تا به مسیحیت ولی جایگاه ویژه ای که اسلام برای عیسی (ع) و مریم (س) قائل است باعث می شود که اسلام از یهودیت فاصله بگیرد. در این مقاله تلاش نموده ایم تا وجوه افتراق و اشتراک داستان های فوق الذکر را استخراج نموده و در دسترس قرار دهیم.

کلیدواژه ها: قرآن، عهد جدید، مریم (س)، عیسی (ع)، زکریا، یحیی.

مقدمه

دیدگاه قرآن کریم در مقایسه با کتاب مقدس در طرح داستان ها معمولا دارای چند تفاوت عمده است که از آن جمله می توان به موارد

زیر اشاره کرد:

الف- کتاب مقدس به ذکر اسامی اشخاص حتی اشخاصی که با اصل داستان ارتباط چندانی ندارند اهمیت می دهد ولی در قرآن اسامی اشخاص به ندرت ذکر می شود.
ب- قرآن در بیان داستان ها معمولا شیوه ایجاز را برمیگزیند و از ذکر جزئیات دوری می نماید، ولی کتاب مقدس داستان ها را به صورت مطول و تکراری می آورد.
در این مقاله با عنایت به آیات قرآن و داستان های کتاب مقدس به ذکر تفاوت های اساسی و اختلافات جزئی داستان ولادت عیسی (ع) و داستان های مربوط به زکریا (ع) و مریم (س) می پردازیم.

۱. مریم (س)

قرآن کریم در سوره آل عمران آیات ۳۵-۴۱ به ذکر جزئیاتی درباره ولادت مریم (س) و نذر شدن او اشاره می کند ولی در اناجیل درباره ولادت و کودکی مریم (س) سخنی نیست و فقط هنگامی که مریم می پذیرد مادر کلمه مجسم (مسیح (ع)) باشد، به تاریخ وارد می شود. (لوقا، ۲۶: ۱)

در این مورد به نظر می رسد که نوعی سنت شکنی صورت گرفته است و قرآن به جای کتاب مقدس به ذکر جزئیات پرداخته است. به طور کلی می توان گفت که قرآن کریم شأن و منزلت ویژه ای برای مریم (س) قائل است به گونه ای که تنها اسم خاصی که برای زنان در قرآن آمده است، مریم (س) که نام وی ۳۴ بار در قرآن ذکر گردیده است، همچنین از ۲۵ موردی که در قرآن نام عیسی (ع) آمده است ۱۶ بار همراه با نام مریم است که ۳ بار به صورت عیسی بن مریم و ۱۳ بار به صورت المسیح بن مریم آمده است. نیز از سه موردی که واژه «والده» در قرآن به کار رفته دو مورد بر مریم (س) اطلاق گردیده است. در این مورد می توان گفت واژه والده یا مادر در قرآن برای مریم (س) علم شده است و این در حالی است که مادر شدن حضرت مریم (س) امری خارق العاده و کاملا استثنایی است، اما با این همه منزلت و عظمتی که مریم (س) و عیسی (س) در قرآن دارند هرگز دارای مرتبه فوق بشری نیستند. در سوره مائده، آیه ۱۷ می فرماید: زیرا مسیح پسر مریم و مادرش انسان هایی هستند که اگر خدا اراده کند به هلاکتشان می رساند.

همچنین در سوره مائده، آیه ۱۱۶ بر سبیل استفهام انکاری از عیسی می پرسد: ای عیسی پسر مریم آیا تو به مردم گفتی: من و مادرم را همچون دو خدا به جای خداوند بپرستید؟ لازم به ذکر است که داستان ترک مریم (س) توسط یوسف (نامزد وی) و الهام شدن به یوسف و ازدواج وی با مریم (س) در انجیل، به تفصیل بیان شده در حالی که در قرآن هیچ سخنی از نامزد داشتن مریم و یوسف به میان نیامده است.

۲. آبستنی مریم (س) و گفتگوی او

مریم به فرشته گفت: «این چگونه می شود و حال آن که من مردی را نشناخته ام». (لوقا، ۱:۳۴)

مریم گفت: «پروردگارا! چگونه مرا فرزندی خواهد بود با آنکه بشری به من دست نزنده است». (آل عمران/ ۴۷)

[مریم] گفت: «چگونه مرا پسری باشد با آنکه دست هیچ بشری به من نرسیده و من بدکار نبوده ام». (مریم/ ۲۰)

در لوقا و قرآن، مریم اظهار می نماید که هیچ بشری او را لمس نکرده است و هیچ مردی او را نشناخته است و بدکاره نیز نبود است با این حال چگونه ممکن است که او را فرزندی باشد؟

در قرآن پاسخ به این سؤال این گونه بیان شده است که: خداوند بر هر کاری که اراده فرماید توانا است و چون فرمان دهد آن امر قطعاً محقق می شود. (مریم/ ۲۱ و آل عمران/ ۴۷)

ولی در لوقا پاسخ می دهد که: قوت حضرت اعلی بر تو سایه خواهد افکند و سپس مریم تسلیم امر خداوند می شود. (لوقا، ۱:۳۵) و (لوقا، ۱:۳۸)

و نیز در قرآن آمده است که پس از آبستن شدن مریم (س)، او به مکان دور افتاده ای پناهنده شد. (مومنون/ ۵۰) ولی در لوقا آمده که او به خانه زکریا و یصابات در آمد. (لوقا، ۱:۳۹ و ۴۰)

۳. وارد شدن جبرئیل نزد مریم و بشارت ولادت عیسی (ع)

فأرسلنا إليها روحنا فتمثل لها بشرًا سويا (مریم/ ۱۷)؛ روح خود را به سوی او فرستادیم تا به شکل بشری خوش اندام بر او نمایان شد.

جبرئیل فرشته از جانب خدا... نزد باکره ای... به نام مریم فرستاده شد. (لوقا، ۱:۲۶ و ۲۷) فرشتگان گفتند: ای مریم! خداوند تو را برگزیده و پاک ساخته و تو را بر زنان جهان برتری داده است. (آل عمران/ ۴۲)

فرشته نزد او داخل شده گفت: «سلام بر تو ای نعمت رسیده! خداوند با توست و تو در میان زنان مبارک هستی». (لوقا، ۱:۲۸)

مریم پاک^۲ به محراب سجود مرتزق از سفره ناب وجود^۳

خداوند تو را به کلمه ای از جانب خود، که نامش مسیح است مژده می دهد در حالی که او در دنیا و آخرت آبرومند و از مقربان [درگاه] خدا است و در گهواره و در میانسالی با مردم سخن می گوید و از شایستگان است. (آل عمران/ ۴۵ و ۴۶)

آیات ۹۱ سوره انبیاء و ۱۲ سوره تحریم و ۱۷۱ سوره نساء به پاک دامنی مریم (س) اشاره می کنند.

هر دو کتاب، فرشته مزبور را جبرئیل دانسته اند و از اضطراب و ترس مریم در هنگام ملاقات با فرشته سخن گفته اند همچنین جبرئیل در هر دو کتاب شمه ای از اوصاف نیک مولود موعود را برای مریم بیان نموده و بدین وسیله او را دلگرم کرده و ترس و اضطراب او را زایل می کند. (لوقا، ۱:۲۸-۳۳) و (مریم/ ۱۷-۱۹)

در آیات ۲۳ تا ۳۷ سوره مریم میلاد عیسی (ع) بیان می شود و در آن اشاره ای به قنذاقه نشده ولی در لوقا، ۷:۲ چنین آمده: پسر نخستین خود را زائید و او را در قنذاقه پیچید، در آخور خوابانید زیرا که برای ایشان در منزل جای نبود.

۴. بشارت به زکریا درباره ولادت یحیی

در آیات ۱ تا ۱۵ سوره مریم از زکریا و همسرش (بدون ذکر نام او) و تولد یحیی یاد شده است و نیز در آیات ۸۹ و ۹۰، سوره انبیاء داستان تکرار شده است.

قرآن و انجیل لوقا هر دو به دعای زکریا و طلب فرزند از درگاه خداوند اشاره نموده اند. (آل عمران/ ۳۸) و (لوقا، ۱:۱۱ و ۱۲)

در قرآن خبر استجابت دعای وی به وسیله ندای فرشتگان به او ابلاغ می شود (آل عمران/ ۳۹)

ولی در لوقا فرشته‌ای بر زکریا ظاهر می‌شود و قید می‌کند که زوجات ایصابات برای تو فرزندی می‌آورد. (لوقا، ۱: ۱۳)

ذکر نام یحیی برای مولود موعود از جمله اشتراکات دو کتاب است، با این تفاوت که در انجیل لوقا به ایصابات الهام شد که نام فرزندش یحیی باشد و در انجیل متی و قرآن به زکریا الهام شد که نام فرزندش یحیی باشد.

۵. اظهار تعجب زکریا از مرده ولادت یحیی

در این مورد قرآن و لوقا تفاوت چندانی ندارند و هر دو پیروی یحیی و همسرش را موجب تعجب وی ذکر می‌نمایند. در این مورد قرآن به نازایی همسر زکریا نیز اشاره می‌کند. زکریا به فرشته گفت: این را چگونه بدانم و حال آن که من پیر هستم و زوجه‌ام دیرینه سال است. (لوقا، ۱: ۱۸)

زکریا گفت: پروردگارا! چگونه مرا فرزندی خواهد بود؟ در حالی که پیروی من بالا گرفته است و زخم نازا است. (آل عمران/۴۰)

نشانه خواستن زکریا در آیه ۴۱ سوره آل عمران مطرح شده است. در قرآن زکریا با اراده خود سه روز و جز با اشاره با مردم سخن نمی‌گوید. (آل عمران/۴۱) ولی در لوقا آمده است که تا نه ماه گنگ شده بود و نتوانست با مردم سخن بگوید تا روز ختنه پسرش دهان و زبان او باز گشته به حمد خدا، متکلم شد. (لوقا، ۱: ۶۴)

معلوم می‌شود که یحیی بلافاصله پس از تولد ختنه شده است و این که سنت ختنه در میان بنی اسرائیل نیز وجود داشته است.

پاسخ فرشته به سؤال زکریا در لوقا، ۱۹: ۱-۲۲ بیان شده است.

۶. مرگ عیسی^(ع)

مرگ عیسی^(ع) در سوره نساء، آیات ۱۵۴-۱۵۹ و آل عمران، آیه ۵۵ مطرح شده است.

مرگ یا ناپدید شدن عیسی نیز مانند ولادتش مسأله‌ای مبهم است و در سوره مریم آیه ۳۳ چنین آمده: درود بر من روزی که زاده شده‌ام و روزی که می‌میرم و روزی که زنده

برانگیخته می‌شوم.

رفعه الله إلیه. (نساء، ۱۵۸/۴)

إنی متوفیک و رافعک إلی. (آل عمران، ۵۵/۳)

عیسی در قرآن نه کشته شده و نه مصلوب شده است. (نساء/۱۵۷)

بلکه خداوند او را به سوی خود بالا برد. (نساء/۱۵۸) مانند ادریس (مریم/۵۷)

خداوند بار دیگر او را همچون یحیی پسر زکریا زنده برخواهد انگیزد. مریم آیه ۱۵

و ۳۴ و سرانجام او نشانه‌ای برای رستاخیز تلقی شده است. (زخرف/۶۱)

در حالی که در انجیل بحث مصلوب شدن عیسی^(ع) مطرح است.

۱. وقف بهبودی که از واژه نذر فهمیده می‌شود، معمولاً در مورد دختران وجود ندارد.

۲. باور به بری بودن مریم (س) از گناه جنینی سبب شد تا کلیسای کاتولیک در سال ۱۸۵۴ اصل جرمی اعتقاد به حمل پاک مریم به اراده خداوندی و برائت او را از هر گناه و خطایی بیان کند. (تفسیر جلالین، سوره آل عمران، آیه ۳۵: غزالی،

احیاء علوم الدین، ۲۶/۳)

۳. همامی، مس عشق، ۱۵.

منابع:

۱. قرآن کریم.

۲. ترجمه کتاب مقدس، انتشارات ایلام، چاپ سوم، ۲۰۰۲م.

۳. ماسون، دنیز، قرآن و کتاب مقدس درون‌مایه‌های مشترک، ترجمه فاطمه سادات تهامی، دفتر پژوهش و نشر سهروردی، چاپ دوم، ۱۳۸۶ ش.

۴. ناس، جان بایر، تاریخ جامع ادیان، ترجمه علی اصغر حکمت، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ یازدهم، ۱۳۸۰ ش.

۵. هاکس، جیمز، قاموس کتاب مقدس، انتشارات اساطیر، چاپ اول، ۱۳۷۷ ش.

۶. همامی، عباس، مس عشق، اصفهان، ۱۳۷۸ ش.